

De toepassing van het internationaal humanitair recht: van recht tot praktijk

Het internationaal humanitair recht – ook oorlogsrecht genoemd – bevat gedetailleerde regels die de gevolgen van gewapende conflicten proberen te beperken. Meer in het bijzonder beschermt het personen die niet of niet meer deelnemen aan de gewapende strijd en beperkt het de methoden en middelen van oorlogsvoering. Humanitair recht omvat een universele set van regels. De belangrijkste humanitairrechtelijke verdragen zijn door bijna alle staten ter wereld aanvaard. Nochtans is de aanvaarding van deze overeenkomsten slechts een eerste stap. Inspanningen moeten worden geleverd om het internationaal humanitair recht te implementeren – om de regels daadwerkelijk in de praktijk om te zetten.

Wat wordt er precies bedoeld met 'implementatie'?

De term implementatie omvat alle maatregelen die moeten worden genomen om te verzekeren dat de regels van het internationaal humanitair recht ten volle worden gerespecteerd.

Het is nochtans niet voldoende om deze regels toe te passen éénmaal de gevechten zijn begonnen. Er zijn ook maatregelen die reeds in vredetijd moeten worden genomen. Dit is noodzakelijk om te verzekeren dat:

- zowel burgers als militairen vertrouwd zijn met de regels van het internationaal humanitair recht;
- de structuren, administratieve regelingen en het personeel, nodig voor de naleving van het recht voorhanden zijn;
- overtredingen van het internationaal humanitair recht voorkomen en bestraft worden wanneer ze zich voordoen.

Deze maatregelen, die ook grotendeels deel uitmaken van het gewoonterecht, zijn essentieel om te verzekeren dat het recht daadwerkelijk wordt nageleefd.

Wie is verantwoordelijk voor de implementatie?

Het zijn in de eerste plaats de staten zelf die de verantwoordelijkheid dragen voor de toepassing van het internationaal humanitair recht. Zij zijn verplicht hiervoor maatregelen te nemen op nationaal niveau. De maatregelen kunnen genomen worden door één of meerdere ministeries, de wetgevende macht, de rechtbanken, de strijdkrachten of andere staatsinstellingen.

Maar ook op het internationale niveau zijn maatregelen voorzien om het hoofd te bieden aan overtredingen van het internationaal humanitair recht. Zo werden de staten aangespoord om een Internationale Feitencommissie op te richten. Tribunalen werden opgezet om overtredingen,

begaan tijdens de conflicten in Rwanda en het voormalige Joegoslavië te bestraffen. Het Statuut van Rome van 1998 richtte een permanent Internationaal Strafhof op.

Welke maatregelen moeten worden genomen?

De voornaamste maatregelen die staten moeten nemen, zijn:

- de Verdragen en de Protocollen vertalen in de taal van het land;
- de bepalingen van dit recht zo wijd mogelijk verspreiden, zowel bij de strijdkrachten als bij de bevolking;
- alle schendingen vermeld in de verschillende humanitairrechtelijke instrumenten bestraffen en in het bijzonder een strafwetgeving aannemen voor de bestraffing van oorlogsmisdaden;
- verzekeren dat personen, eigendommen en plaatsen, die beschermd worden door het recht, op een afdoende manier geïdentificeerd, aangeduid en beschermd worden;
- maatregelen aannemen om het misbruik te voorkomen van de emblemen van het Rode Kruis, de Rode Halve Maan, het Rode Kristal en andere symbolen en emblemen die vermeld worden in de Verdragen en de Protocollen;
- verzekeren dat beschermde personen genieten van de juridische en andere fundamentele garanties tijdens gewapende conflicten;
- het aanduiden en opleiden van deskundig personeel in het internationaal humanitair recht, in het bijzonder juridische raadgevers bij de strijdkrachten;
- voorzien in de oprichting en/of de werking van een:
 - nationale Rode Kruis- of Rode Halve Maanvereniging en andere vrijwillige hulpverenigingen
 - organisatie actief op het vlak van burgerbescherming
 - nationaal informatiebureau
- rekening houden met het internationaal humanitair recht bij de selectie van militaire locaties en gevechtsmethoden en bij de ontwikkeling en aanschaf van wapens;
- het voorzien van de oprichting van hospitaal-, neutrale, veiligheids- en gedemilitariseerde zones.

Sommige van deze maatregelen vereisen de aanneming van wetgeving of bepaalde regels. Andere vereisen de ontwikkeling van educatieve programma's, de rekrutering en/of opleiding van personeel, de aanmaak van identiteitskaarten en andere documenten, het opzetten van speciale structuren en administratieve procedures.

Al deze maatregelen zijn essentieel om een effectieve implementatie van het internationaal humanitair recht te verzekeren.

Hoe kan dit alles gerealiseerd worden?

Een nauwgezette planning en regelmatig overleg zijn de sleutels tot een effectieve implementatie. Veel staten hebben daarom nationale commissies voor humanitair recht of gelijkaardige organisaties opgericht. Zij brengen de regering, nationale organisaties, beroepsinstellingen of andere organisaties met verantwoordelijkheden of ervaring op het vlak van implementatie samen. In het algemeen hebben dergelijke commissies bewezen een effectief middel te zijn om de nationale implementatie te bevorderen.

In sommige landen bieden ook de nationale Rode Kruis- en Rode Halve Maanverenigingen hulp bij de implementatie.

Ook staat het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC), via haar Adviesdienst inzake internationaal humanitair recht, ten dienste van regeringen voor het geven van advies en documentatie over nationale implementatie.

België

In België bestaat sinds 1987 een Interministeriële Commissie voor Humanitair Recht. De belangrijkste taken van deze commissie zijn:

- onderzoek voeren naar de nationale uitvoeringsmaatregelen die nodig zijn voor een effectieve implementatie van de Verdragen van Genève van 1949 en de Aanvullende Protocolen van 1977;
- de nationale toepassing van deze instrumenten op te volgen en te coördineren;
- als permanent adviesorgaan de federale regering, op eigen initiatief of op haar verzoek, bij te staan via studies, verslagen, adviezen of voorstellen in verband met de toepassing en de uitvoering van het internationaal humanitair recht.

De commissie staat onder voogdij van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het Belgische Rode Kruis maakt als expert deel uit van de Commissie.

Belangrijkste artikels die maatregelen vereisen voor de toepassing van het internationaal humanitair recht op nationaal niveau.

	Verdragen van Genève 1949				Aanvullende Protocollen 1977	
	1	2	3	4	1	2
Vertaling	48	49	41, 128	99, 145	84	
Verspreiding en opleiding	47	48	41, 127	99, 144	80, 82-83, 87	19
Schendingen						
Algemene bepalingen	49-54	50-53	129-132	146-149	85-91	
Oorlogsmisdaden	49-50	50-51	129-130	146-147	11, 85-90	
Compensatie					91	
Bescherming						
Fundamentele garanties	3	3, 12	3, 13-17	3, 27-34	11, 75-77	4-5, 7
Juridische en disciplinaire garanties, rechten van gevangenen	3	3	3, 5, 17, 82-90, 95-108, 129	3, 5, 31-35, 43, 64-78, 99-100, 117-126	44-45, 75	6
Medisch en religieus personeel	40, 41	42		20	15-16, 18	10, 12
Medische transporten en faciliteiten	19, 36, 39, 42-43	22, 24-27, 38-39, 41, 43		18, 21-22	12, 18, 21-23	12
Culturele goederen					53	16
Gevaarlijke krachten					56	15
Identiteitskaarten	27, 40, 41, Annex II	42, Annex	17, Annex IV	20	18, 66-67, 78-79, Annex I & II	
Gevangenis- en interneringskaarten			70, Annex IV	106, Annex III		
Gebruik/misbruik van emblemen en symbolen	144, 53-54	44-45			18, 37-38, 66, 85, Annex I	12
Experten en raadgevers						
Gekwalificeerd personeel					6	
Juridische raadgevers					82	
Organisaties						
Nationale verenigingen	26			63	81	18
Burgerbescherming				63	61-67	
Informatiebureaus			122-124	136-141		
Gemengde medische commissies			112, Annex II			
Militaire planning						
Wapens/tactieken					36	
Militaire locaties					57-58	
Beschermde zones en plaatsen	23, Annex I			14, 15	59-60, Annex I	